

## XX. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ: SİYASİ, SOSYAL VE EKONOMİK DURUM

- 19.yüzyıldan 20. yüzyıla geçiş süreci, Osmanlı Devleti için hem modernleşme çabalarının hem de büyük dağılma tehlikelerinin bir arada yaşandığı bir dönem olmuştur.
- Avrupa'daki zihinsel ve teknolojik devrimler, Osmanlı'nın hem yönetim yapısını hem de ekonomik bağımsızlığını sarsmıştır.

### Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı'ya Etkileri

- Avrupa'da XVII. ve XVIII. yüzyıllarda yaşanan **Aydınlanma Çağı**, akıl, deney ve gözlemi ön plana çıkararak bilim ve teknolojiye büyük bir sıçrama yaratmıştır.
- Bu durum iki ana koldan Osmanlı'yı etkilemiştir:

### Fransız İhtilali (1789) ve Milliyetçilik Akımı

- ✚ **Milliyetçilik ve Bağımsızlık:** İhtilal ile yayılan "her ulusun kendi devletini kurma" fikri, Osmanlı gibi çok uluslu devletleri derinden sarsmıştır.
- ✚ **Balkanlardaki İsyanlar:** Sırp, Karadağlılar ve Romanyalılar 1878 Berlin Antlaşması ile bağımsızlıklarını kazanarak Osmanlı'dan ayrılmışlardır.
- ✚ **Demokratik Kavramlar:** Eşitlik, adalet, özgürlük ve demokrasi gibi kavramlar Osmanlı aydınları arasında tartışılmaya başlanmış ve yönetimdeki değişimlerin temelini oluşturmuştur.

### Sanayi İnkılabı ve Ekonomik Çöküş

- XIX. ve XX. yüzyıllarda Osmanlı ekonomisi, Avrupa'daki gelişmelere ayak uyduramadığı için büyük bir dar boğaza girmiştir.
- ✚ **Makineleşmeye Karşı El Tezgâhları:** Avrupa'da seri üretim ve fabrikalaşma başlarken Osmanlı ekonomisi hâlâ el tezgâhlarına dayanıyordu.
- ✚ **Ucuz Mal İstilas:** Avrupa fabrikalarında ucuza mal edilen ürünler Osmanlı pazarına girince, yerli atölyeler rekabet edemeyerek birer birer kapanmıştır.
- ✚ **İşsizlik ve Fakirlik:** Atölyelerin kapanmasıyla birlikte halk arasında işsizlik artmış, hayat şartları oldukça zorlaşmıştır.

### Dış Borçlar ve Ekonomik Bağımsızlığın Kaybı

- **İlk Borç ve Borç Sarmalı:** Osmanlı Devleti, ekonomik açığı kapatamayınca ilk kez 1853-1856 Kırım Savaşı sırasında İngiltere'den borç almıştır.
- **Duyun-u Umumiye (1881):** Alınan borçlar zamanında ödenemeyince, Avrupalı devletler alacaklarını tahsil etmek için **Duyun-u Umumiye (Genel Borçlar İdaresi)** kurumunu kurmuşlardır.
- **Egemenlik Haklarının Zedelenmesi:** Bu kurumun Osmanlı gelirlerine doğrudan el koyması, devletin ekonomik bağımsızlığını ve egemenlik haklarını büyük ölçüde zedelemiştir.

### Devleti Kurtarma Amaçlı Fikir Akımları

| Fikir Akımı         | Amacı                                                      | Savunucuları              | Sonuç                                                  |
|---------------------|------------------------------------------------------------|---------------------------|--------------------------------------------------------|
| <b>Osmanlıcılık</b> | Din, dil ayrımı olmadan tüm halkı eşit kabul etmek         | Jön Türkler               | Balkan Savaşları'nda n sonra çöktü                     |
| <b>İslamcılık</b>   | Tüm Müslümanları halife çevresinde toplamak                | II. Abdülhamit            | Arap isyanlarıyla etkisini kaybetti                    |
| <b>Türkçülük</b>    | Türk milletini birlik içinde toplamak, milli devlet kurmak | Ziya Gökalp, Yusuf Akçura | En etkili akım oldu, Milli Mücadele'ye zemin hazırladı |
| <b>Batıcılık</b>    | Avrupa'yı her alanda örnek almak                           | Abdullah Cevdet           | Sınırlı kaldı, tam uygulanamadı                        |

✚ Bu fikir akımlarından özellikle **Türkçülük**, Millî Mücadele döneminde etkili olmuştur

✚ Ancak bu fikir akımları, devletin dağılmasını durdurmaya yetmemiştir.

### Osmanlı'da Demokratikleşme ve Siyasi Dönüşüm

- ❖ Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmasını engellemek ve azınlıkları devlete bağlamak amacıyla şu adımlar atılmıştır:

#### Tanzimat Fermanı (1839)

##### Bu ferman ile;

- ✓ Din, dil, ırk farkı gözetmeksizin bütün Osmanlı vatandaşları kanunlar önünde eşit sayıldı.
- ✓ Can ve mal güvenliği ile namus dokunulmazlığı devlet güvencesinde alındı.
- ✓ Mahkeme kararı olmadan kimse cezalandırılmayacak.
- ✓ Askerlik tüm erkekler için zorunlu hale getirildi.

#### Islahat Fermanı (1856)

Bu ferman ile; → Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslimlere karşı küçük düşürücü ifadelerin kullanılması yasaklandı. → Cizye vergisi kaldırıldı. (Gayrimüslimlerin can, mal ve namus güvenliklerini sağlamak için devlete ödedikleri vergi.) → Gayrimüslimler için bedelli askerlik uygulamasına geçildi.

#### I. ve II. Meşrutiyet

- 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nde yaşayan azınlıklar, Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik fikrinin etkisi ve Avrupa devletlerinin desteği ile ayaklandılar.
- Sırp, Yunanlılar, Karadağlılar ve Bulgarlar gibi Balkan milletleri bağımsızlık kazanarak Osmanlı Devleti'nden ayrıldılar. (II.Meşrutiyet)
- Tanzimat'ın ilanından Avrupa'ya giden öğrenciler (Jön Türkler-Genç Osmanlılar);ülkeye döndükten sonra, devletin dağılmasını önlemek için Meşrutiyet yönetimine geçilmesi için padişaha baskı yaptılar.
- Aydınlar söz veren II. Abdülhamit I.Meşrutiyet'i ilan edip anayasayı (Kanun-u Esasi) uygulamaya koydu.(1876)

- II. Abdülhamit Osmanlı-Rus savaşının getirdiği karışık ortamı bahane ederek Mebusan Meclisi'ni kapatıp Meşrutiyet yönetimine son verdi.
- 1908 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin baskısıyla II. Abdülhamit Meşrutiyet'i tekrar ilan etti.
- **MEŞRUTİYET:** Kralın ya da Padişahın yanında meclisin olduğu yönetim biçimi.

#### Sosyal Durum ve Göçler

- ❖ XX. yüzyılın başlarında Osmanlı toplumu büyük bir krizle karşı karşıyaydı:
- **Zorunlu Göçler:** Balkanlarda yaşanan toprak kayıpları ve zulümler nedeniyle birçok Müslüman Türk, zorlu şartlar altında Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmıştır.
- **Toplumsal Sorunlar:** Savaşlar ve göçler sonucunda işsizlik artmış, temel gıda ihtiyaçlarına ulaşım zorlaşmış ve sağlık sorunları yaygınlaşmıştır.
- **İç Karışıklıklar ve 31 Mart Olayı:** Meşrutiyet karşıtı grupların çıkardığı ayaklanma, Mustafa Kemal'in de yer aldığı **Hareket Ordusu** tarafından bastırılmıştır. Bu olaydan sonra II. Abdülhamid tahttan indirilmiş; Yunanistan, Bulgaristan ve Avusturya-Macaristan gibi devletler kargaşadan yararlanarak Osmanlı topraklarını ilhak etmiş veya bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

**Özetle:** Osmanlı Devleti XX. yüzyıla girerken siyasi olarak toprak kayıplarıyla, ekonomik olarak dış borçlar ve sömürgeci baskılarla, sosyal olarak ise büyük göç dalgalarıyla mücadele eden bir yapıdaydı.

**MUSTAFA KEMAL'İN EĞİTİM HAYATI**

Mustafa Kemal'in liderlik özelliklerinin ve düşünce dünyasının oluşmasında aldığı eğitim büyük rol oynamıştır.

- Eğitim hayatı boyunca **disiplinli çalışma, sorgulama, akıl ve bilimi esas alma** anlayışını benimsemiştir.

**Mahalle Mektebi (1886)**

- Mustafa Kemal, eğitim hayatına annesi Zübeyde Hanım'ın isteğiyle mahalle mektebinde başlamıştır.
- Bu okulda din ağırlıklı bir eğitim verilmiştir.
- Ancak Mustafa Kemal, burada ezberle dayalı eğitimi yeterli bulmamıştır.

**Şemsi Efendi Mektebi (1886)**

Babası Ali Rıza Efendi'nin isteğiyle çağdaş eğitim veren Şemsi Efendi Mektebine geçmiştir.

- Bu okulda **akılcı, bilimsel ve modern** bir eğitim almıştır.
- Mustafa Kemal'in yenilikçi düşünceyle tanışması bu dönemde olmuştur.

**Selanik Askerî Rüştîyesi (1894)**

- Askerî eğitim hayatına başladığı bu okulda disiplinli bir eğitim almıştır.
- Matematik öğretmeni Mustafa Bey, zekâsını fark ederek ona "Kemal" adını vermiştir.
- Bu dönem, Mustafa Kemal'in askerlik mesleğine ilgi duymasını sağlamıştır.

**Manastır Askerî İdadisi (1896)**

- Mustafa Kemal'in fikir dünyasının geliştiği en önemli dönemlerden biridir.
- Burada **tarih, edebiyat ve fikir akımları** ile tanışmıştır.
- Balkanlardaki karışıklıklar ve Osmanlı Devleti'nin yaşadığı sorunlar, onda **vatan ve millet bilincini** güçlendirmiştir.

**İstanbul Harp Okulu (1899)**

- Askerî bilgisini geliştirmiş, arkadaşlarıyla ülke sorunları üzerine fikir tartışmaları yapmıştır.
- Bu dönemde devletin içinde bulunduğu kötü durumu daha iyi kavramıştır.

**İstanbul Harp Akademisi (1902)**

- Strateji, yönetim ve liderlik alanlarında kendini geliştirmiştir.
- Akademiyi başarıyla tamamlayarak kurmay subay olmuştur. Bu eğitim, Mustafa Kemal'in askerî ve siyasî liderliğinin temelini oluşturmuştur.

✎ **Sonuç:** Mustafa Kemal'in eğitim hayatı, onun askerî dehasının ve liderlik özelliklerinin temelini oluşturmuştur.

**Mustafa Kemal'in Fikir Hayatının Oluşması**

- Mustafa Kemal'in fikir hayatı; yaşadığı şehirler, okuduğu kitaplar, etkilendiği yazarlar ve dünya olayları ile şekillenmiştir.
- Olayları sorgulayan, neden-sonuç ilişkisi kuran bir düşünce yapısı geliştirmiştir.

**Yaşadığı Şehirlerin Fikir Hayatına Etkisi****Selanik**

- Selanik M. Kemal'in doğduğu çocukluk ve gençlik hayatının geçtiği yerdir.
- Çok kültürlü bir şehir olması, farklı millet ve düşüncelerle tanışmasını sağlamıştır.
- Basın ve yayın faaliyetleri gelişmiştir.
- Özgürlük ve yenilik düşüncelerinin yaygın olduğu bir ortamdır.

**Manastır**

- M. Kemal Manastır'da Manastır Askeri İdadisi'ni okudu.
- Balkanlarda yaşanan isyanlar ve ayrılıkçı hareketler görülmüştür.
- Milliyetçilik düşüncesiyle tanışmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin parçalanma sürecini yakından gözlemlemiştir.

**İstanbul**

- M. Kemal İstanbul'da İstanbul Harp Okulu ve Harp Akademisi'ni okumak için gelmiştir.
- Devletin yönetim merkezidir.
- Osmanlı Devleti'nin siyasî ve askerî sorunlarını yakından görmüştür.
- Batı tarzı yaşam ve düşünceyle daha fazla temas etmiştir.

**Sofya**

- M. Kemal Sofya'da Askeri Ataşe Militeri olarak görev yapmıştır.
- Avrupa kültürünü yakından tanıma fırsatı bulmuştur.
- Demokrasi, millî egemenlik ve özgürlük düşünceleri gelişmiştir.
- Batı'nın bilim ve tekniğini yerinde incelemiştir.

**Etkilendiği Yerli ve Yabancı Düşünürler****Yerli Aydınlar****Namık Kemal**

- Vatan şairi olarak bilinir. **Vatan sevgisini** anlatan şiirleri ile Atatürk'ü etkilemiştir.
- Önemli eserleri arasında **İntibah, Vatan Yahut Silistre** ve **Cezmi** bulunmaktadır.
- Mustafa Kemal, Manastır Askeri İdadisinde eğitim görürken vatan şairi Namık Kemal'in eserlerini okuyarak onun **meşrutiyet sisteminin gerekliliği** ve **hürriyetin önemi** üzerine görüşlerinden etkilendi.

**Tevfik FİKRET**

- Osmanlı Dönemi şairidir. 1897 Osmanlı - Yunan Savaşı sırasında yurt ve ulus sevgisini dile getiren şiirler yazdı.
- Ayrıca özgürlük ve adalet kavramlarını işleyen şiirler kaleme aldı.
- Öğrencilik yıllarından itibaren eserlerini takip ettiği Tevfik Fikret, Mustafa Kemal'in **çağdaş ve inkılapçı** kişiliğinin oluşmasında etkili oldu.
- Tevfik Fikret'in Sis, Ferda ve Rücu adlı şiirlerini çok seven Mustafa Kemal onun için "Hangi Türk şairi böyle **inkılapçı** şiirler yazmıştır?" dedi.

**Ziya GÖKALP**

- **Milliyetçilik ve Türkçülük** üzerine yazdığı eserleri ile Atatürk'ü derinden etkilemiştir.
- Eserleri arasında Türk Töresi, Türkçülüğün Esasları, Türk Medeniyeti Tarihi gibi eserler bulunmaktadır.

**Mehmet Emin YURDAKUL**

- **Türkçülük** akımını savunur. Bu konudaki düşüncelerini şiirinde dile getiren "**millî şair**" olarak bilinir.
- Atatürk, bu şair hakkında; "Şiirlerinde bana millî benliğimin gururunu tattıran ilk anlatımı bulmuştum..." demiştir.

**Yabancı Düşünürler****J.J Rousseau**

- Fransız yazar, düşünür, filozof ve politika teorisyenidir.
- Modern demokrasi anlayışına temel oluşturan toplumsal sözleşme öğretisiyle ün kazanmıştır.
- **Millî egemenlik, hukuk devleti** alanlarındaki görüşleriyle M. Kemal'i etkilemiştir.

**Montesquieu**

- Fransız düşünürdür.
- Kuvvetler ayrımı esasını ortaya atmıştır.
- **Yasama, yürütme ve yargıyı** birbirinden ayırmanın önemini vurgulamıştır.
- **Cumhuriyet yönetimi** ile ilgili fikirleriyle M. Kemal'i etkilemiştir.

**Voltaire**

- Fransız yazar ve filozoftur. Din ve ifade özgürlüklerinin yanı sıra insan hakları konusundaki düşünceleri ve felsefi makaleleri ile ünlenmiştir.
- **Akılcılık, bilim** gibi konularda Mustafa Kemal'i etkilemiştir

**John Locke**

- İnsan hakları ve özgürlük gibi konularda M. Kemal'i etkiledi.
- Bu düşünürler, Mustafa Kemal'in demokrasi, millî egemenlik ve hukuk devleti anlayışını şekillendirmiştir.

**MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN ASKERLİK HAYATI**

- Mustafa Kemal'in askerlik hayatı, Osmanlı Devleti'nin en zor dönemlerinde geçmiştir.
- Bu süreçte **farklı cephelerde görev almış**, sadece askerî başarılar değil, **liderlik, teşkilatçılık ve vatanseverlik** özellikleriyle de öne çıkmıştır.
- Görev yaptığı her yerde devletin içinde bulunduğu durumu yakından gözlemlemiş, bu gözlemler onun ileride alacağı kararları derinden etkilemiştir.

**Şam Günleri (1905–1907)**

- ❖ Mustafa Kemal, **Harp Akademisi'ni bitirdikten sonra 1905'te Şam'a** atanmıştır. Burada 5. Ordu'da görev yapmıştır.
  - Şam'da Osmanlı Devleti'nin **yönetim zayıflıklarını** ve halkın içinde bulunduğu zor durumu yakından görmüştür.
  - Subayların halktan kopuk olduğunu fark etmiştir.
  - Bu dönemde **"Vatan ve Hürriyet Cemiyeti"**ni kurarak ülkenin kurtuluşu için fikirlerini çevresiyle paylaşmıştır.

📌 **Önemi:** Mustafa Kemal'in ilk kez örgütlü mücadele fikrini benimsediği dönemdir.

**Selanik ve Manastır Görevleri (1907–1909)**

- ❖ 1907'de Selanik'e atanmıştır. Burada **3. Ordu'da** görev yapmıştır.
  - İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilişkiler kurmuştur.
  - Meşrutiyet düşüncesini desteklemiştir.
  - 1909'daki **31 Mart Ayaklanması'nın bastırılmasında** Hareket Ordusu içinde görev almıştır.

📌 **Önemi:** Mustafa Kemal, anayasal düzenin korunması gerektiğini savunmuş, ayaklanmalara karşı net tavır almıştır.

**Trablusgarp Savaşı (1911–1912)**

- ❖ İtalya'nın Trablusgarp'a saldırması üzerine Mustafa Kemal, gizlice bölgeye gitmiştir.
  - **Tobruk ve Derne'de** yerli halkı örgütleyerek direniş başlatmıştır.
  - Düzenli ordu olmadan, halkı bilinçlendirerek mücadele etmiştir.
  - Bu savaşta **teşkilatçı ve liderlik** yönü ön plana çıkmıştır.

📌 **Önemi:** Mustafa Kemal'in ilk askerî başarısıdır. Gerilla savaşını başarıyla uygulamıştır.

**Balkan Savaşları (1912–1913)****I. Balkan Savaşı**

- Osmanlı Devleti Balkan devletleri karşısında ağır yenilgi almıştır.
- Mustafa Kemal, Gelibolu ve Bolayır bölgesinde görev almıştır.
- Edirne'nin kaybedilmesi, Osmanlı için büyük bir yıkım olmuştur.

**II. Balkan Savaşı**

- Balkan devletleri kendi aralarında savaşınca Osmanlı fırsat bulmuştur.
- Mustafa Kemal'in de katkılarıyla **Edirne geri alınmıştır**.

📌 **Önemi:** Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki hâkimiyeti büyük ölçüde sona ermiştir.

**Sofya Askerî Ataşeliği (1913–1915)**

- ❖ Mustafa Kemal, Sofya'ya askerî ataşe olarak atanmıştır.
  - Avrupa ordularını ve devlet yönetimlerini yakından incelemiştir.
  - Batı'nın askerî ve siyasî yapısını yerinde görmüştür.
  - Diplomasi alanında tecrübe kazanmıştır.

📌 **Önemi:** Mustafa Kemal'in sadece asker değil, aynı zamanda bir **devlet adamı** olarak yetişmesini sağlamıştır.

**Mustafa Kemal'in askerlik hayatı boyunca kazandığı deneyimler:**

- Cephe yönetme becerisi
- Halkı örgütleme yeteneği
- Bağımsızlık düşüncesi
- Liderlik ve kararlılık

📌 Bu özellikler, onun **Millî Mücadele'nin lideri** olmasını sağlayan en önemli unsurlardır.